

Píseň: Svítá 135 + **modlitba;** **Čtení:** Mk 12, 13-27 (BKR)

Milí přátelé,

minulý týden jsme se věnovali podobenství o zlých vinařích. Krom jiného jsme se zaměřili na úhelný kámen, na ochranu, jíž Ježíš požívá díky zástupu i na to, že si tímto podobenstvím udělal další nepřátele. Ačkoli vlastně nebylo v první řadě *proti* někomu, nýbrž *pro* někoho - stejně jako Izaiášova píseň o vinici, kterou Ježíš vlastně „obšlehnul“. Obě jsou pro všechny, kteří si ustlali v sebespokojenosti a sebedůležitosti.

Spory

Dnes se budeme věnovat dvěma sporům. Oba mají ledacos společného: Pokoušejí se Ježíše, každý svým způsobem, načapat. Když není možné přemoci Ježíše silou, pokoušejí se ho protivníci zdiskreditovat tím, že se sám zamotá do učení, které zastává. Stejným způsobem se dodnes „hraje“ také v politice, ale i mezilidských vztazích: Když vítězství nemohu získat silou, tak druhého alespoň shodím nebo ztrapním.

Krom toho se v obou sporech objeví všechny vlivné skupiny tehdejší doby: farizeové, saduceové a herodiáni. O všech skupinách jsme již hovořili, tedy jen stručně:

Vlivné skupiny v Israeli

Necháme-li stranou teroristy zélóty a sikárie, spolu s velmi speciální skupinou a kastou kněží a asketickými esenci (na jejich kořenech staví křesťanské mnišství), pak nám zůstávají tyto velké a vlivné skupiny: zákoníci, farizeové, saduceové a herodiáni.

O **herodiánech** se mnoho nedochovalo. Jak ukazuje název, šlo o zastánce vladaře Heroda. Těch však byla celá řada - herodiáni jsou jim však byli věrní již od Heroda Velikého (žil 74 př. Kr. až 4 po Kr.; vládl 37 př. Kr. až do své smrti). A není ani jasné, zda šlo o vojáky a dvořany nebo spíše o veřejnou „politickou stranu“. Víc

vlastně nevíme a díky Bohu to mnoho nevadí, ani v dějinách ani v Bibli nešlo nakonec o důležité a vlivné uskupení.

Zákoníci, kteří se v dnešních oddílech nevyskytují, nebyli politicky vyhranění. Zákoníci byli vlastně dnešní teologové či vzdělanější faráři/kněží. Šlo o vzdělance v Písmu (zejm. v Tóře = zákon/směrovky; ř. γραμματεῖς = grammateis, doslova „písaři“) - tomu také vyučovali a aplikovali ho při soudních shromážděních na danou situaci. Být zákoníkem znamenalo funkci, nikoli věroučné či politické přesvědčení. Zákoník tedy mohl být farizeus i saduceus. A protože byli často oslovováni jako Rabbi (či Rabbuni; česky „mistře“), svým způsobem mezi ně patřil také Ježíš. Avšak pouze neoficiálně, neboť k výkonu této role bylo vyžadováno vzdělání, určitý věk (Ježíšovi potřebných 35 takřka jistě nebylo) a obřad vzkládání rukou. Obojí nám má nápadně rezonovat s ordinací farářů a svěcením kněží. Nebude to poslední podobnost s křesťany, která se dochovala.

Negativní stránkou zákoníků byla až přespřílišná snaha najít v Bibli „návod“ na každý aspekt života. Podobně jako se o to pokoušela scholastika kolem 12. století po Kr. A později opět pietní, a tak posléze také charismatické a letniční, směry (od 17. století). Zákoníci byli ti, kdo vypočítali, kolik kroků lze ujit během šabatu, aniž by byl porušen. A které kroky se počítají. Scholastikové „objevili“, kolik andělů se vejde na špičku jehly. A pietisté (a z nich vzniklé proudy) hledají v Bibli např. návod na zdravý životní styl. Nic z toho tam není, být nemá a jiné než příliš obecné nasměrování v Bibli nenalezneme (srv. mudroslovnou střídmost).

Saduceové jsou skupinou existující v Judeji v období druhého chrámu zhruba od druhého století př. Kr. až do jeho zničení. Šlo o vyšší společenskou a ekonomickou vrstvu, která měla mnoho společného s farizeji. Avšak lišili se např. v pohledu na vzkříšení: Saduceové v něj nevěřili (srv. Mk 12, 18). Většina z nich patřila mezi učence, i z nich se rekrutovali zákoníci. Velká část chrámových kněží patřila také mezi Saduceje¹. V první řadě se

¹ Dokonce se právě z kněží Saduceové vyvinuli jako nejprve písařská „kasta“.

však starali o o chrám a službu v něm². V druhé řadě byli velmi aktivní politicky: Měli na starosti výběr daní, reprezentovat stát, pečovat o vztahy s Římany atd.

Věřoučně bychom s mnohými postoji Saduceů souhlasili: Odmítali víru osud, člověk má svobodnou vůli (volit mezi dobrem a zlem), Bůh nečiní žádné zlo. S některými bychom nesouhlasili: Kromě vzkříšení odmítali také jakoukoli podobu posmrtného života, soudu či trestu. Ne náhodou jsou mnohé z jejich postojů protkány v postojích mnoha křesťanů. Saduceové přestali existovat brzy po pádu chrámu (70 po Kr).

Farizeové byli³ jedinou skupinou, která přežila zničení chrámu. Jejich postoje se staly základem následujícího židovství. Tak je pejorativní nařčení „farizej“ vlastně takřka ve všech ohledech neoprávněné a vyrůstá z nedostatku informací, a tedy z předsudků.

Farizeové byli zároveň politickou stranou, společenským hnutím a filosofickým směrem. Farizeové odmítali a odolávali helénizaci⁴ (na rozdíl od Saduceů). Uznávali kromě psaní Tóry také ústní tradici (srv. katolické církve) a další spisy (zejm. prorocké a naše kanonické Spisy). Před zničením chrámu jich bylo zhruba 6000⁵. Mezi farizeje patřil také apoštol Pavel (Sk 26, 5) i jeho učitel Gamaliel (Sk 5, 34). Vele důležitá židovská spisy Talmud a Mišna jsou dílem farizeů⁶.

Farizeové se neupínali k Mesiášovi, kladli důraz na všední aplikaci víry v Boha a Zákona jím daného. Jako Saduceové věřili ve svobodu lidské vůle volit mezi dobrem a zlem, avšak farizeové zdůrazňovali Boží znalost lidského „osudu“ - však nikoli ve fatalistickém či deterministickém smyslu.

Z tohoto shrnutí je, kromě jiného, zřejmé, proč je nutné dobře znát Starý i Nový zákon a jejich dobové pozadí. Velká část

² Třeba jako dnešní ministratné v římskokatolické církvi. Také jimi není kdekdo.

³ A svým způsobem stále jsou. Dnešní podoba židovství (rabinismus) nejenže vychází z farizejství, ale také je mu v mnoha ohledech stále velmi podobný.

⁴ Dosl. „pořečťování“

⁵ Dle Flavia, Josefa: Židovské starožitnosti

⁶ A oba se zabývají zákony a předpisy, teologii v nich v podstatě nenalezneme.

„myšlenek“ a otázek (někdy i „našich“) křesťanů totiž pochází již z předježíšovského židovství.

Spor o daň císaři

Tak snad lépe rozumíme otázce farizeů a herodiánů. Ano, jde jim v první řadě o to, aby nachytali Ježíše při slovu proti císaři - pak by bylo možné ho zlikvidovat fyzicky. A nebo aby ho nachytali při pokrytectví a nekongruenci⁷ - pak by bylo možné ho zdiskreditovat a ingorovat.

Avšak všimněme si, že přicházejí farizeové pouze *někteří* a ještě ke všemu jsou tito *někteří* posláni. Nejdou tedy ze své vůle. To bude obzvláště důležité v následujícím oddílu, kdy bude jiný farizeus nejen s Ježíšem souhlasit, ale dokonce ho Ježíš pochválí slovy „nejsi daleko od Božího království“ (Mk 12, 34).

Daně a peníze pro stát patří jakožto politické téma k těm, na které lze diskutovat vlastně kdykoli s kýmkoli. A takřka vždy se takový rozhovor rychle vyhrotí, neb se v něm jen málokdo shodne. Ježíš však zcela jednoduše odpoví: Když je to císařovo, tak mu to dejte. A co je Boží, dejte Bohu.

Copak Hospodin potřebuje peníze? Aní Církev a sbory je nutně nepotřebují. Jsou „jen“ velkou pomocí, ulehčením a prostředkem, skrze který lze velmi mocně sloužit potřebným.

Zajímavým detailem pak je, že někteří z těchto vyslaných měli u sebe denár, což je římská měna. Tedy měna okupantů!

Spor o vzkříšení

Mnohem zajímavější a závažnější je pak druhý spor - se Saudceji o vzkříšení. Otázka je předložena na základě tórické povinnosti nazvané „levirátní“ dle Dt 25, 5-10. Jde o předpis, který chrání ženu, která ovdověla, aniž by měla syna. Tím ztratila takřka všechna práva a zastání v tehdejší lidské společnosti. Levirátní zákon zavazoval bratra zesnulého, aby si vzal za manželku tuto

⁷ Kongruence = postoje osoby, které sděluje slovy a které sděluje svým jednáním, jsou v jednotě, harmonii, shodě. Lat. congruo = shodovat se. Mírou nekongruentnosti (tedy rozporu mezi sebezpojetím a jednáním) lze také měřit duševní zdraví.

vdovu. A aby s splodil s ní syna, který se jmenoval po prvním manželovi. A dál se o tuto ženu měl starat jako o svou manželku! Tak mělo být postaráno jak o ženu, tak o vzpomínku na muže, kterému nebylo dáno splodit syna. Celý předpis pak také řeší situaci, kdyby si tuto vdovdu bratr zemřelého nechtěl vzít - měl tedy na výběr!

Na základě tohoto „Božího přikázání“ a lidské logiky lze přednést stejný argument, jaký přinesli Saduceové: Pokud v posmrtném životě také platí Tóra (a Ježíš to nevyvrací!), komu bude manželkou vdova, již si postupně vzalo sedm bratrů?

Než se budeme věnovat Ježíšově odpovědi, všimněme si akademičnosti dané otázky. Nejde o žádnou banální otázku typu: „Jak může být Bůh, když dopouští válku?“ Jde o vzdělanou, informovanou a podloženou otázku. Ne o žvást který o oblasti, na kterou se ptá, neví vlastně vůbec nic. Natožpak aby si tazatel přečetl alespoň nějakou odbornou knihu na danou tematiku (a my k tomu neváhejme odkazovat!).

Saduceové chtějí prokázat, že Ježíšova víra ve vzkříšení musí být nesmyslná a přinášející rozpory. Farizeové z veršů 13-17 byli poslání, aby přinesli důkaz o Ježíšově neuznávání císaře⁸. I zde Ježíš nejen unikne z nastražené léčky, ale zároveň sdělí něco podstatného o své víře: Ježíš byl vlastně farizeus. Protože věřil ve vzkříšení těla.

Ježíšova odpověď

Avšak Ježíšova odpověď je vlastně dosti nejasná pro moderního čtenáře. To připišme Markově práci, která neusilovala o doslovné zachycení, nýbrž o autentické předání zvěsti.

„Budou jako andělé nebeští“ (v. 25) naráží na učení, dle kterého jsou andělé („občané nebes“) bezpohlavní bytosti. A tak mezi nimi není žádný důvod ke vztahu, který by jakkoli připomínal

⁸ Což se jim de facto povedlo. Císař byl mnohými považován za boha či potomko božstva. Ježíš svým rozdělením na „to Boží“ a „to Císařovo“ vlastně zároveň vyjádřil, že Císař pro něj není Bůh. Bylo by tedy možné při troše byrokratické snahy a intrik Ježíše odstranit. Avšak důsledkem by byly bouře po celé Judeji - neboť by byl zavřen nebo i popraven někdo, kdo uznával Hospodina za nadřazeného Císaři.

manželství. Nejsou andělé-ženy a andělé-muži. Natožpak andělé-děti. Necht' nás nemate, že mají všichni „mužská“ jména. To je jen určitý předsudek. Nic nebrání tomu, aby tzv. Michael byl ženou. Nebo bezpohlavní. Nenuťme původnímu postoji ten náš, ovlivněný užíváním jména Micha(e)l výhradně pro chlapce v pozdějších dějinách.

Tak otázka manželství po vzkříšení nehraje žádnou roli. A tak nmůže vznikat rozpor mezi Tórou a vzkříšením.

Výrok o zemřelých je podivnější: No a co, že Hospodin je Bohem Abrahama, Izáka a Jáкова? To neznamená, že nad nikým jiným už ne! A už vůbec není nutné toto spojovat s příběhem Mojžíše u hořícího keře (Ex 3).

Marek však chce zdůraznit Ježíšův důraz na Boží důraz na život. Hospodin je samozřejmě *také* Bohem mrtvých (Ř 14, 9). Avšak jak to bude s mrtvými nás vůbec nemá zajímat. Neb nic nezjistíme. Nevíme co a jak bude po smrti. Nikdo, kdo „se vrátil“ např. po klinické smrti, nám nemůže nic povědět o Božím soudu a království. Protože ještě nezemřel. Zástava dýchání a srdeční činnosti nejsou „znalejší“ situace než Hospodin zástupů. Jediné podstatné přijímáme vírou - Hospodin má přichystaný soud a své království.

Odchytky překladů

Úmyslně jsem dnes oba oddíly četl v upraveném překladu kralickém. Jistě jste si všimli celé řady významných odlišností. Např.: Ježíš ve v. 27 nevytýká Saduceům, že se mýlí - vždyť kladou otázku! Nýbrž říká jim, že „velmi bloudí“, ve smyslu „kráčení nesprávnou cestou“. Zatímco první překlad (ekumenický) je nepřesný, konfliktní a nevystihuje situaci, druhý ji vystihuje v celé hloubce: Saduceové nejdou správnou cestou. Neuvažují správnou cestou. Extrapolací žádného lidského poznání neobjevíme nic o Božím království a vzkříšení. A cestu, po které kráčím, lze docela snadno změnit.

Druhým příkladem budiž v. 13.: Ekumenický překlad chce Ježíše „chytit za slovo“, kralický ho chce „polapit v řeči“ ve smyslu

nějaké pasti. Kralický opět přesněji překládá řecký text a také vystihuje Markem předestřenu situaci. Vyslaní farizeové a herodiáni nemají Ježíše načapat na nějakém detailu, na přeřeknutí nebo podřeknutí se. Nýbrž aby se zamotal do vysvětlování svých postojů a své víry. Pouhé slovo, za které by bylo možné chytit, by nestačilo ani před židovskou radou, natožpak před římským právem.

Příkladem do třetice budiž v. 24. Ten z Ježíšovy strany opět útočný a konfliktní. V kralickém překladu i v řeckém originálu jde o otázku. A navíc ještě o otázku po bloudění (viz předchozí odstavec) tazatelů.

Pokud můžete, sežeňte si krásný kralický překlad a užívejte jej spolu s ekumenickým. Zejména u těch oddílů, které patří mezi obtížné. Objevíte spoustu krás a větší hloubku biblických spisů!

Závěr

Ježíšovy postoje a víra nebyly nijak „splácané na koleni“. Ježíš nebyl „rychlakvaška“. A zejména u něho šlo o nevzdělanou víru. Takovou lze velmi snadno „polapit v řeči“ nebo obvinít (a právem!) ze seberozpornosti či z odporu proti světské moci. Ježíše se nepodařilo takto načapat, neboť jeho postoje byly hluboce promyšlené, prodiskutované a také založené na odborné znalosti Písma i dalších oborů (např. daní v Judeji).

I v tom následujme Kristův příklad. Každý tak daleko, jak mu bylo dáno. Nemějme víru za hlavně nějaký vnitřní pocit, který neumíme popsat ani vysvětlit ani obhájit. Natožpak předat. To pak není víra v Hospodina ale pouhé emoce....

Zkoumejme a zpytujme sebe a své cesty (Pl 3, 40; 2Kor 13, 5)! Čtěme a vykládejme Písmo, ale i odbornou literaturu o náboženství a křesťanství (Neh 8, 8), jen tak hledáme Hospodina, jehož nikdy nemůžeme přestat hledat (Př 28, 5).

Rozhovor; Píseň: Svítá 31 + **Modlitba Páně**
Příště: Mk 12, 28-37